

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ประชาธิปไตยกับการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการด้านกฎหมาย

จัดทำโดย นายอชิตศักดิ์ บรรจงโพธิ์กลาง
รหัส ๖๓๐๘๔๕

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยกับการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการด้านกฎหมาย

นายอชิตศักดิ์ บรรจงโพธิ์กลาง^๑

ความนำ

ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่งอันเป็นการปกครองตามอุดมการณ์สากล ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจโดยตรงบนพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เศรษฐกิจดีศรีความเป็นมนุษย์ ถ้อยคำของปวงชนเป็นส่วนใหญ่ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียมกัน หลักประชาธิปไตยมีพื้นฐานจากความเชื่อในศักดิ์ศรี และเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ มีความเสมอภาค ถ้อยคำข้างมากเป็นสำคัญแต่ก็ไม่ละเลยที่จะรับฟังเสียงข้างน้อย ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของเสียงข้างน้อย

การประกอบวิชาชีพด้านกฎหมาย ผู้ประกอบวิชาชีพต้องอาศัยหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะในการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งในส่วนของตัวบทกฎหมายสารบัญญัติ อันได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติถึงเนื้อหาของสิทธิ หน้าที่ ข้อห้าม ไว้โดยเฉพาะ เช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา เป็นต้น และกฎหมายวิธีสบัญญัติ อันได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติถึงกระบวนการในการยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามกฎหมายสารบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น ตลอดจนแนวคำพิพากษาศาลฎีกา รวมทั้งตำราของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมายซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ ที่ปรึกษากฎหมาย เป็นต้น จะมีบทบาทในการประกอบวิชาชีพแตกต่างกันไป เนื่องจากผู้เขียนประกอบวิชาชีพทนายความและที่ปรึกษากฎหมายเป็นการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการด้านกฎหมาย ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพต้องให้คำแนะนำและหาวิธีการแก้ไขปัญหาของผู้ซึ่งมาปรึกษาในหลายรูปแบบแตกต่างกันไป ในบางครั้งผู้ประกอบวิชาชีพเพียงคนเดียวอาจไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือไม่เคยมีประสบการณ์โดยตรงในการให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาก็ผู้ซึ่งมาใช้บริการโดยลำพังได้ จึงต้องอาศัยการระดมความคิดเห็นจากบุคคลในองค์กรมาช่วยกันแก้ไข้ปัญหา

การนำหลักประชาธิปไตยกับการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการด้านกฎหมาย จึงเป็นการให้โอกาสทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการให้บริการด้านกฎหมายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ความหมายของประชาธิปไตย

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า ระบบการปกครองที่ถ้อยคำปวงชนเป็นส่วนใหญ่, การถ้อยคำข้างมากเป็นใหญ่.

แม้คำของ “ประชาธิปไตย” คือ **ประชา** มีผู้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้มากมาย ซึ่งอาจจะพิจารณาได้ดังต่อไปนี้^๒

^๑ อชิตศักดิ์ บรรจงโพธิ์กลาง, ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

^๒ <http://www.satit.up.ac.th/BBC๐๗/AroundTheWorld/pol/๑๑๙.htm>

๑. ประชาธิปไตย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งเกิดจากการผสมคำสองคำ คือ Demos หมายถึง ประชาชน กับ Krators หรือ Kratein หมายถึง การปกครอง ดังนั้น ประชาธิปไตย (Demoskratia) จึงหมายถึงการปกครองโดยประชาชน

ส่วนคำว่า ประชาธิปไตยที่ใช้ในภาษาไทยของเรานั้นบัญญัติขึ้นโดยเทียบกับศัพท์ภาษาอังกฤษ เป็นการนำเอาคำสองคำมารวมกันคือ ประชา ซึ่งเป็นคำสันสกฤต รูปคำเดิมคือ พรชา แปลว่า ราชกร หรือประชาชน และคำว่าอธิปไตย แปลว่า ความเป็นใหญ่อย่างยิ่ง ฉะนั้น ประชาธิปไตยจึงหมายถึง ระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศนั่นเอง

๒. ความหมายตามที่มาและขอบเขตอำนาจ มีผู้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่าอำนาจสูงสุดมาจากประชาชน ทั้งนี้ โดยอ้างว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิและเสรีภาพโดยธรรมชาติ พวกเขาสามารถที่จะคิดและกระทำการใด ๆ ได้ แต่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม เขาจะสละสิทธิ์ และอำนาจบางประการให้กับผู้ปกครองเพื่อใช้อำนาจนั้นดำเนินการภายในกรอบที่กำหนด ฉะนั้น เราจะพบว่ารัฐบาลในประเทศประชาธิปไตยนั้นจะมีอำนาจที่มีขอบเขต

๓. ความหมายที่เน้นเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาค นักปรัชญาการเมืองหลายท่านที่ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการปกครองที่ดีก็คือ การปกครองที่เคารพสิทธิและความเสมอภาคของมนุษย์ เชื่อว่าสมาชิกของสังคมทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้ ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาส

๔. หรือให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการดำเนินการใด ๆ ภายใต้กฎระเบียบของสังคมด้วย ซึ่งรูปแบบ การปกครองดังกล่าวก็คือ ระบอบประชาธิปไตย

๕. ความหมายที่เน้นการเข้ามีส่วนร่วมหรือเสียงของประชาชน ในเมื่อระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ใช้อำนาจนี้ผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง บทบาทของประชาชนในทางการเมือง จึงมีความสำคัญมากในระบอบนี้จนมีผู้กล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นประชาชน คือ เสียงสวรรค์ เป็นระบอบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมดำเนินการเพื่อสร้างสรรค์สังคมของตนเอง กิจกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนอาจเป็นทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทนหรืออาจเป็นทางตรง เช่น การประท้วง การร้องเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้รัฐบาลรับทราบถึงปัญหา เป็นต้น

๖. ความหมายที่เน้นจากเจตนารมณ์ของประชาชน ประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น แห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ไว้อย่างกระชับและคมคายว่า เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ที่ถือเสมือนเป็นตัวแทนเจตนารมณ์ของประชาชน รัฐบาลเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก หรือได้รับเสียงสนับสนุนส่วนใหญ่ รัฐบาลจะคงอยู่ในอำนาจต่อได้เมื่อวาระสิ้นสุดลงก็โดยการแสดงให้ประชาชนผู้เลือกตั้งเห็นว่า รัฐบาลสามารถสนองต่อเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่งที่มีประชาชนเป็นใหญ่ เป็นการปกครองที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน การบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยประชาชนอาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเอง

เช่น ร่วมกันพิจารณากฎหมายและการปฏิบัติของรัฐ เป็นต้น หรือผ่านผู้แทนที่ประชาชนเลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ แต่ประชาชนทุกคนมีโอกาสแสดงความยินยอมและเจตนาของตนเท่าเทียมกัน

รากฐานของประชาธิปไตยนั้นถือกำเนิดเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในกรีกโบราณ ซึ่งเป็นแบบประชาธิปไตยทางตรงที่ประชาชนเข้ามาในกระบวนการทางการเมืองโดยตรง แล้วได้พัฒนากันมาในประเทศทางแถบยุโรปและอเมริกา มโนทัศน์ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเกิดขึ้นส่วนใหญ่จากแนวคิดและสถาบัน ซึ่งได้ถูกพัฒนาระหว่างยุคกลางของยุโรปและยุคภูมิธรรมในการปฏิวัติอเมริกาและการปฏิวัติฝรั่งเศส ในอเมริกาแม้ไม่มีคำจำกัดความของคำว่าประชาธิปไตย แต่เหล่าผู้ก่อตั้งได้กำหนดรากฐานแนวปฏิบัติของอเมริกาเกี่ยวกับอธิปไตยตามธรรมชาติและความเท่าเทียมรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๘ กำหนดให้มีรัฐบาลจากการเลือกตั้งตลอดจนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ในช่วงแรกครอบคลุมเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น โดยมีประเทศนิวซีแลนด์เป็นชาติแรกที่ทำให้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปแก่พลเมืองทุกคนใน ค.ศ. ๑๘๙๓ กระแสการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตยนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของรูปแบบประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยในหลายรัฐชาติ เริ่มจากสเปน โปรตุเกส ในค.ศ. ๑๙๗๔ รวมไปถึงอีกหลายประเทศในทวีปอเมริกาใต้ เมื่อถึงปลายคริสต์ทศวรรษ ๑๙๗๐ และต้นคริสต์ทศวรรษ ๑๙๘๐ ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการทหารเป็นรัฐบาลพลเรือน ตามด้วยประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ระหว่างต้นถึงกลางคริสต์ทศวรรษ ๑๙๘๐ และเนื่องจากความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต รวมไปถึงความขัดแย้งภายใน ทำให้สหภาพโซเวียตล่มสลายและนำไปสู่จุดสิ้นสุดของสงครามเย็นตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองภายในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกในกลุ่มตะวันออกเดิม นอกเหนือจากการนั้น กระแสระบอบประชาธิปไตยได้แพร่ไปถึงทวีปแอฟริกาบางส่วน ในช่วงคริสต์ทศวรรษ ๑๙๙๐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแอฟริกาใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยถูกเรียกว่า “ระบอบการปกครองสุดท้าย” ซึ่งได้แพร่หลายไปในหลายประเทศทั่วโลก เมื่อเวลาผ่านไป สิทธิในการออกเสียงลงมติได้ขยายวงกว้างขึ้น จนถึงในปัจจุบันทั่วโลกมีประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยจำนวนมากกว่าร้อยละ และกำลังมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะเป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน โดยประชาชนออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนเพื่อไปทำหน้าที่แทนตนในรัฐสภา และผู้แทนเหล่านั้นก็จะเป็นผู้ตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก แต่ประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยจะกลายเป็นมาตรฐานสากลสำหรับสังคม

แม้ในปัจจุบัน ยังไม่มีการนิยามคำว่า “ประชาธิปไตย” ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วกันก็ตาม แต่มีสองหลักการสำคัญที่นิยามคำว่า “ประชาธิปไตย” ประการแรก เห็นว่าบรรดาพลเมืองหรือสมาชิกในสังคมย่อมมีความเสมอภาคกันในการเข้าถึงอำนาจ และประการที่สอง เห็นว่าพลเมืองย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองโดยเสมอกัน หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย คือการยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต^๓

นอกจากนี้ยังมีการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งตรงข้ามกับหลักประชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง การปกครองในรูปแบบเผด็จการ^๔ ซึ่งหมายถึง ระบบการเมืองการปกครองที่ให้ความสำคัญกับ

^๓ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, *หลักรัฐศาสตร์*, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า ๗๓.

^๔ คุณครูวิชิต พามาตี, การปกครองระบบเผด็จการ, อีเลิร์นนิ่งครุมีธรรมตระการพิชผล, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๓, https://www.mtk.ac.th/ebook/forum_posts.asp?TID=๔๒๒

ผู้ปกครองหรือรัฐบาลมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล ประชาชนไม่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนในการปกครองเป็นแต่เพียงต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด

ระบบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการทุกรูปแบบ จะยึดหลักการที่เหมือนกันคือ ปรัชญาการใช้กำลัง ซึ่งถือว่าผู้เข้มแข็งมีอิทธิพลและกำลังย่อมมีสิทธิได้รับอำนาจการปกครองโดยถือว่าอำนาจ คือธรรม แนวคิดในเรื่องเผด็จการทางการเมืองส่วนใหญ่มักจะมองจากข้อเขียนและแนวปฏิบัติของเบนิโต มุสโสลินี ผู้นำของอิตาลีและอดอล์ฟฮิตเลอร์ ผู้นำของเยอรมนีในช่วงสงครามครั้งที่สองแต่ความจริงเผด็จการมีมาแต่โบราณกาลแล้ว ซึ่งอาจแบ่งความหมายของเผด็จการได้เป็น ๓ ฐานะด้วยกัน คือ

๑. เผด็จการในฐานะที่เป็นแนวคิดทางการเมือง แนวคิดทางการเมืองของระบอบเผด็จการเชื่อว่ารัฐเป็นเสมือนผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณธรรมดี ความถูกต้องและความยุติธรรม รัฐเป็นผู้ถ่ายทอดความดีงามเหล่านี้ไปสู่ประชาชน ประชาชนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องเชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐ ส่วนตัวแทนของรัฐออกคำสั่งให้ประชาชนปฏิบัติตาม ก็คือ ผู้นำ ซึ่งอาจมีผู้นำที่มีอำนาจสูงสุดเพียงผู้เดียว หรืออาจเป็นกลุ่มผู้นำก็ได้ อุดมการณ์ของระบบเผด็จการนั้นถือว่าผู้นำเป็นผู้ที่มีลักษณะพิเศษ ที่สามารถล่วงรู้เจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างถูกต้องการกระทำใดของผู้นำจึงเป็นการกระทำไปด้วยเจตนารมณ์ของประชาชน ผู้นำจึงอยู่ในฐานะที่ทำอะไรได้ทุกอย่างโดยไม่มีขีดจำกัด ฉะนั้นการที่มีผู้ขัดขวางหรือไม่เห็นด้วยกับผู้นำจะถูกกล่าวหาเป็นผู้หวังจะทำลายชาติและประชาชน

๒. เผด็จการในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง การปกครองเผด็จการโดยทั่วไป หมายถึงระบอบรวมอำนาจของผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองต้องยึดอำนาจรัฐไว้ได้ ส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีการรุนแรงในการได้มาซึ่งอำนาจนั้น เช่น การทำรัฐประหารโดยผู้นำรัฐประหารหรือผู้นำเผด็จการเหล่านี้พยายามใช้วิธีการทุกอย่างเพื่อที่จะรักษาอำนาจไว้ และขยายอำนาจเพิ่มมากขึ้นซึ่งอาจมีการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญๆ ในระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ผู้ใกล้ชิดหรือญาติมิตรคุมกองกำลังที่มีอาวุธทั้งทหารและตำรวจ

๓. เผด็จการในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต หมายถึง ความเชื่อ ค่านิยม แนวคิด ตลอดจนแนวปฏิบัติของคนในสังคม ซึ่งอาจเป็นสังคมประชาธิปไตยก็ได้ โดยมีความเชื่อว่า คนเราเกิดมาแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันในทุกด้าน ผู้ที่ต่อยกว่าต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้ที่เหนือกว่า ทั้งนี้ เพื่อจะให้สังคมอยู่รอดปลอดภัยและก้าวหน้าอย่างเป็นเอกภาพ ความเชื่อระบอบเผด็จการกลุ่มนี้จึงพยายามไม่ให้ความขัดแย้งขึ้นในสังคม ซึ่งเสมือนเป็นตัวบ่อนทำลายเสถียรภาพของสังคมและนิยมใช้อำนาจในการขจัดขัดแย้งมากกว่าที่จะใช้วิธีการประนีประนอม

หลักการของประชาธิปไตย

ตามความเห็นของศาสตราจารย์ สมบัติ อารังธัญวงศ์ หลักประชาธิปไตยประกอบด้วยหลักการสำคัญต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็น ๕ ประการ^๕ ดังนี้

๑. หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular Sovereignty) : ในหลักการข้อนี้จะเป็นเรื่องของ การให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยที่จะต้องเป็นของประชาชน เพื่อให้การปกครองเป็นของ

^๕ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ เสมาธรรม), หน้า ๒๕๘-๒๗๓.

ประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนมีอำนาจในการเลือกผู้แทนที่จะเข้าไปปกครอง และรวมไปถึงอำนาจในการถอดถอนผู้แทนที่ตนเองเลือกเข้าไปอีกด้วย

๒. หลักเสรีภาพ (Liberty) : ในหลักการข้อนี้จะเป็นการให้ความสำคัญกับเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเสรีภาพเหล่านี้จะต้องมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความเสมอภาคของประชาชน

๓. หลักความเสมอภาค (Equality) : หลักการในข้อนี้ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ถึงแม้ว่ามนุษย์เราจะเกิดมามีความแตกต่างกัน แต่ความแตกต่างเหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่างทางกายภาพ สำหรับความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางโอกาส ซึ่งหมายถึงประชาชนจะมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

๔. หลักกฎหมาย (Rule of Law) : หลักการในข้อนี้ให้ความสำคัญกับการบัญญัติกฎหมายที่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน โดยมีความชอบธรรม บังคับใช้กับประชาชนอย่างยุติธรรมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติว่าจะใช้กับบุคคลใดหรือชนชั้นใด ผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจใด ๆ ลิดรอนเพิกถอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ และไม่สามารถใช้อภิสิทธิ์อยู่เหนือกฎหมาย หรือเหนือกว่าประชาชนคนอื่น ๆ ได้

๕. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rules) : ปัจจุบันประชากรของรัฐแต่ละรัฐนั้นมีจำนวนมาก ซึ่งคงเป็นการยากที่จะให้ทุกคนในรัฐมีความคิดเห็นเหมือนกัน ดังนั้นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยหลักการเสียงข้างมาก เพราะเสียงเอกฉันท์จะเป็นไปได้ยาก ส่วนการใช้เสียงข้างมากแค่ไหนเป็นเกณฑ์นั้นขึ้นอยู่กับความสำคัญของปัญหาถ้าสำคัญมากคงต้องใช้เสียงข้างมากที่มากกว่าครึ่งหนึ่ง อย่างไรก็ตามหลักการเสียงข้างมากนั้นก็ไม่ว่าจะละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อย (Majority Rules) ได้ ทั้งนี้จะต้องมีหลักประกันที่ให้ความคุ้มครองกับเสียงข้างน้อยเพื่อป้องกันไม่ให้เสียงส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงเสียงส่วนน้อย และเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไป ตามผลประโยชน์ความเห็นหรือกระแสความนิยมของพวกเขาตนอย่างสุดโต่ง แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อยรวมทั้งชนกลุ่มน้อยผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

รูปแบบประชาธิปไตย

ระบอบการปกครองและแบบประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่นิยมใช้กัน อย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก โดยรวมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แบ่งออกได้เป็น ๒ รูปแบบใหญ่ ๆ ดังนี้^๖

๑. ประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) หรือ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญอยู่ ๓ การด้วยกัน ได้แก่

^๖ ประภัศร ทองยินดี, “ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการเบื้องต้น,” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘) หน้า ๑๖-๑๘.

๑. การมีส่วนร่วมจากประชาชน โดยประชาชนทุก ๆ คนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตรงประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการบ้านเมืองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลากหลายขั้นตอน เหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน และประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ซึ่งจะเข้าสู่ขั้นตอนของระบอบการเมืองตั้งแต่ขั้นตอนการรับฟังประเด็นปัญหา การอภิปรายโต้เถียง การตัดสินใจทางการเมือง การลงคะแนนเสียง การกำหนดนโยบายหรือข้อปฏิบัติ เพื่อนำไปใช้เชิงบูรณาการรวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผล

หัวใจสำคัญของหลักการประชาธิปไตยสามารถวัดได้จากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐการนั้น โดยองค์กรชั้นนำของโลกด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนจากประเทศแคนาดาอย่าง International Association for Public Participation ซึ่งได้รับการยอมรับและอ้างอิงอยู่เสมอในวงวิชาการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๕ ระดับ^๗ ดังนี้

๑. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหา ทางเลือกหรือทางออกในการแก้ไขปัญหาของผู้มีอำนาจ ซึ่งสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น โดยในระดับนี้รัฐสัญญาว่า “รัฐจะแจ้งข้อมูลต่อสาธารณชนให้ได้รับรู้”

๒. การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมา โดยมีเป้าหมายในการรับข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของประชาชน เพื่อประกอบการวิเคราะห์ ตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น โดยในระดับนี้รัฐสัญญาว่า “รัฐจะแจ้งข้อมูลต่อสาธารณชนให้ได้รับรู้ จะรับฟังความต้องการและเคารพต่อข้อห่วงใยต่าง ๆ ของประชาชน และแสดงข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ว่ารัฐได้ดำเนินการอย่างไรบ้างต่อความคิดเห็นที่ได้รับมา”

๓. การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นระดับการมีส่วนร่วมแบบสองทาง โดยมี เป้าหมายในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น โดยในระดับนี้รัฐสัญญาว่า “จะทำงานร่วมกับสาธารณชน เพื่อรับประกันว่าข้อห่วงใยและความต้องการของประชาชน

^๗ International association for public participation, n.d., Public Participation Spectrum (Online), Available URL: <http://www.iaplcanda.ca/page-๑๐๒๐๕๕๕> (๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘) สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๓

จะได้รับการพัฒนาสู่การปฏิบัติและแสดงข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ว่ารัฐได้ดำเนินการอย่างไรบ้าง ต่อความคิดเห็นที่ได้รับมา”

๔. ความร่วมมือ (Collaborate) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชน เริ่มมีอำนาจในการตัดสินใจที่สูงขึ้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้แทนกลุ่มซึ่งมีความสนใจร่วมกันได้มีส่วนร่วม อาทิ สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายในการมอบความเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจรวมถึงการพัฒนาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาไปจนกระทั่งการระบุวิธีการในการแก้ปัญหา โดยมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น โดยในระดับนี้รัฐสัญญาว่า “รัฐจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและให้นวัตกรรมในการแก้ไขปัญหา รวมถึงพยายามนำคำแนะนำของภาคีสาธารณะไปสู่กระบวนการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้”

๕. การมอบอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนขั้นสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยซึ่งอำนาจสูงสุดอยู่ในมือของประชาชน โดยมีเป้าหมายในการมอบอำนาจตัดสินใจให้อยู่ในมือของสาธารณชน เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น โดยในระดับนี้รัฐสัญญาว่า “รัฐจะนำผลการตัดสินใจของสาธารณชนแปลงไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม”

๒. การยึดถือเสียงส่วนใหญ่ (majority rule) การตัดสินใจทางการเมืองในระบอบในระบอบประชาธิปไตยทางตรงนั้น จะยึดถือเสียงส่วนใหญ่ หรือมติเสียงข้างมากของประชาชนทั้งในกระบวนการนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ

๓. ความเท่าเทียมกันทางการเมือง (political equality) ในการตัดสินใจใด ๆ ทางการเมือง ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน คือ ทุกคนมี ๑ เสียงที่จะเลือกโดยอิสระ

ประชาธิปไตยทางตรง หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นระบอบการปกครองที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของชาวเอเธนส์ในกรีกโบราณประมาณ ๒๕๐๐ ปีที่ผ่านมาเป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมที่มีจำนวนประชากรไม่มากนัก และสภาพสังคมไม่มีความซับซ้อน การตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญจะกระทำโดยการโหวตหรือออกเสียงโดยพลเมืองเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ในปัจจุบันการปกครองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนี้ไม่สามารถพบได้อย่างเต็มรูปแบบในระดับชาติอีกต่อไปแล้ว เนื่องจากสภาพสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตและสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงจำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นมากกว่าในอดีตเป็นจำนวนมาก แต่ยังสามารถพบได้ในหน่วยเล็ก ๆ ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น การที่รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยังคงปรากฏอยู่ในท้องถิ่น อาจเป็นเพราะยังคงมีคุณค่าในทางสัญลักษณ์และความคิดที่ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นเดียวกันมานานควรร่วมกันกำหนดสวัสดิการหรือการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ร่วมกัน รวมถึงในแง่ของจำนวนประชากรในชุมชนยังมีจำนวนไม่มากเกินไป และสภาพสังคมที่ไม่มีความซับซ้อนมากนักที่จะดำเนินการในรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งไม่สามารถรับประกันได้ว่าจะสามารถดำเนินการได้ตลอดไปหรือไม่ เนื่องจากสังคมมีสภาพไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

๒. ประชาธิปไตยทางอ้อม (indirect democracy) หรือเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (representative democracy) เนื่องจากในปัจจุบันขนาดของประชากรและความหลากหลายของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นทั้งจำนวนความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ

เป็นต้น รวมถึงสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนขึ้นมา ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเป็นการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ปกครอง ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน มีหลักพื้นฐานที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. ระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนมีหลักการที่สำคัญเหมือนกับ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากประชาชน การยึดและเคารพเสียงส่วนใหญ่ และมีความเท่าเทียมกันทางการเมือง แต่สิ่งที่แตกต่างและเพิ่มเข้ามาก็คือ การเลือกตั้งและรัฐธรรมนูญ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะผ่านทาง การเลือกตั้งตามหลักรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละ ประเทศอาจมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันก็ได้ในแต่ละประเทศ ซึ่งการเลือกตั้งนี้จะทำให้ได้ผู้แทน ของกลุ่มบุคคล โดยการเลือกตั้งนี้จะทำให้ได้ผู้แทนของกลุ่มบุคคล โดยการเลือกตั้ง มีหลักการสำคัญ คือ ต้องมีการเลือกตั้งที่มีอิสระและเสรีรวมถึงไม่ผิดกฎหมายหรือระเบียบที่วางไว้

๒. สามารถทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทาง การเลือกตั้งแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังสามารถทำได้ผ่านทาง การชุมนุม การเรียกร้องโดยสันติ การแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านทาง งานเขียน การอภิปราย รวมถึงการรวมตัวกันเพื่อเสนอข้อกฎหมายหรือถอดถอนผู้ที่ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง

๓. ข้อยกเว้นบางประการของเสียงส่วนใหญ่ถึงแม้ว่าเสียงส่วนใหญ่จะเป็นตัวกำหนดนโยบาย หรือกฎหมาย แต่ในบางกรณีเสียงส่วนใหญ่อาจไม่เพียงพอต่อประเด็นที่สำคัญ เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ อาจต้องใช้เสียงข้างมากถึง ๓ ใน ๔ เพื่อที่จะให้เพียงพอต่อการร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมถึงเสียงข้าง มากของศาลรัฐธรรมนูญ อาจสามารถล้มกฎหมายที่ออกโดยผู้แทนของคนส่วนใหญ่ในสังคมได้ ถ้าหาก กฎหมายนั้นขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศ

๔. เป็นการปกครองภายใต้หลักการที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ เป็นสิ่งที่สำคัญมากของรัฐบาลในระบอบปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญในการ ที่จะจำกัดอำนาจของรัฐบาลซึ่งได้มาจากเสียงข้างมากในสังคม การใช้อำนาจของเสียงข้างมาก

๕. โดยปราศจากข้อกำหนด อาจจะทำให้เกิด “ทรราชเสียงข้างมากได้” (tyranny of majority) ซึ่งเป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางการเมืองที่รัฐบาลเลือกที่จะทำตามความต้องการเสียง ส่วนใหญ่ โดยละทิ้งเสียงส่วนน้อย โดยเสียงส่วนน้อยนี้อาจจะต้องสูญเสียสิทธิที่พึงมี ดังนั้น รัฐธรรมนูญ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการจำกัดอำนาจเสียงข้างมากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

จากที่ได้กล่าวไปในข้างต้นเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานที่สำคัญของประชาธิปไตย ได้แก่ ประชาธิปไตยทางตรงหรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และประชาธิปไตยทางอ้อมหรือเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน สามารถสรุปได้ว่า ทั้ง ๒ รูปแบบมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน เช่น การยึดถือ เสียง ส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมากของประชาชนในสังคมมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน คือ ทุกคน มี ๑ เสียง ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย เป็นต้น ส่วนที่แตกต่างกัน คือ การตัดสินใจใด ๆ ของ ประชาชนในแบบประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ประชาชนจะเลือกตั้งตัวแทน เพื่อที่จะมาทำหน้าที่ปกครองแทนตนเองผ่านทางกิจกรรมที่รัฐบาลได้จัดขึ้น เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น โดยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมาย รวมถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ สิ่ง ที่สำคัญในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน เนื่องจากรัฐธรรมนูญ คือ สิ่งที่สำคัญ ข้างมากของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ให้ไม่สามารถใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจซึ่งอาจกล่าวได้ว่า

กฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นช่วยปกป้องหรือพิทักษ์เสียงส่วนน้อยในสังคมก็ย่อมได้การใช้อำนาจของรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ที่ขัดแย้งต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ เช่น การออกกฎหมายของผู้แทนที่ประชาชนเลือกมาถ้ากฎหมายที่ออกมานั้นขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ เสียงข้างมากของศาลรัฐธรรมนูญสามารถลงมติถอดถอนกฎหมายที่ออกโดยผู้แทนที่ถูกเลือกโดยประชาชนได้ เป็นต้น

ประชาธิปไตยกับการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมาย

ผู้ประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมาย ทั้งทนายความและที่ปรึกษากฎหมายจะมีลักษณะการประกอบกิจการอยู่ ๒ แบบ ได้แก่ การประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายในรูปแบบของบุคคลคนเดียว และการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายในรูปแบบขององค์กร

การประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายในรูปแบบของบุคคลคนเดียว อำนาจการบริหารและการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลคนเดียว

การประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายในรูปแบบขององค์กร จะเป็นการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป เมื่อมีการรวมตัวบุคคลเป็นลักษณะชุมชน ก็จะต้องมีกฎ กติกา ขึ้นมาใช้ในองค์กร มีผู้นำองค์กร มีการบริหารจัดการองค์กร มีหลักการในการเสนอความเห็นในเรื่องต่าง ๆ โดยสามารถนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายในรูปแบบขององค์กรใน ๒ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการให้บริการด้านกฎหมายและคดีความ

ปัญหาสำคัญของการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมาย คือ ปัญหาด้านข้อกฎหมาย การตีความกฎหมาย และการปรับข้อเท็จจริงเข้าสู่ข้อกฎหมาย บ่อยครั้งในการปฏิบัติงานมักมีปัญหาคับข้อง เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและถูกต้องมากที่สุด จึงต้องมีการระดมความคิดเห็นจากทนายความและนักกฎหมายทุกคนในสำนักงานเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ซึ่งแน่นอนว่าในการแสดงความคิดเห็นโดยเปิดเผยนั้นมักจะมีปัญหาที่สำคัญคือปัญหาพวกมากลากไป และปัญหาความเกรงใจผู้ที่อาวุโสสูงกว่า การลงคะแนนเสียงจึงไม่เป็นไปตามความประสงค์ที่แท้จริงของผู้ลงคะแนน เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าวจึงควรกำหนดให้ผู้ที่อาวุโสที่สุดในสำนักงานได้มีโอกาสนำเสนอความคิดเห็นและลงคะแนนเสียงก่อน ทำให้ได้คะแนนเสียงที่แท้จริงตามความประสงค์ของผู้ลงคะแนน ตัดปัญหาการคล้อยตามหรือการลงคะแนนเสียงเพราะความเกรงใจออกไป หลังจากนั้นจึงนำมติตามคะแนนเสียงที่ได้รับมาตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง ทำให้ได้ผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องมากที่สุด (มาจากแนวความคิดของหลักประชาธิปไตยที่เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ให้ความสำคัญแก่แนวความคิดที่แตกต่างรวมถึงมีการแก้ไขปัญหาด้วยการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ใช้วิธีอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อหาข้อยุติ รับฟังเสียงข้างมาก แต่ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย)

๒. ด้านการบริหารองค์กร

การประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายในรูปแบบขององค์กร จะต้องมีการบริหารองค์กร มีการเลือกตั้งผู้บริหาร มีกฎ กติกาในการบริหาร มีการรับฟังความคิดเห็นจากทุกคน อันเป็นการทำเพื่อประโยชน์ของทุกคนในองค์กรอันเป็นลักษณะของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ซึ่งแตกต่างจากการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่บุคคลเดียว อันเป็นลักษณะของการปกครอง ในระบอบเผด็จการ

หลักประชาธิปไตยกับการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายในด้านการบริหารองค์กร ได้แก่

๒.๑ ทุกคนในองค์กรมีสิทธิถูกเลือกขึ้นเป็นผู้บริหาร (ผู้บริหารได้อำนาจหรือความยินยอมจากประชาชน)

การประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายในรูปแบบองค์กร จะต้อง มีบุคคลทำหน้าที่ผู้บริหารทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ติดต่อกับบุคคลภายนอก ตัดสินใจในการดำเนินการ เรื่องต่าง ๆ สามารถนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ได้ ดังนี้

๒.๑.๑ การเลือกและถอดถอนผู้บริหาร

ทุกคนในองค์กรจะมีคนละ ๑ เสียง ในการเลือกผู้บริหารของสำนักงานผู้ที่ได้เสียงข้างมากจะมีสิทธิได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บริหารสำนักงานมีอำนาจหน้าที่ตามที่ข้อบังคับกำหนด และในลักษณะเดียวกันแต่ละคนจะมีคนละ ๑ เสียง ในการถอดถอนผู้บริหารเช่นเดียวกัน โดยผู้บริหารสำนักงานจะอยู่ในรูปแบบของคณะผู้บริหาร

๒.๑.๒ อำนาจในการตัดสินใจของผู้บริหาร

อำนาจในการตัดสินใจของผู้บริหารจะแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ๑. การตัดสินใจ ในเรื่องทั่วไป ๒. การตัดสินใจในเรื่องสำคัญ และ ๓. การตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง

๑. การตัดสินใจในเรื่องทั่วไป เช่น การติดต่อประสานงานทั่วไป ตามปกติ การสั่งซื้ออุปกรณ์สำนักงาน เป็นต้น ผู้บริหารเพียง ๑ คนสามารถดำเนินการได้

๒. การตัดสินใจในเรื่องสำคัญ เช่น การปรับลดค่าบริการ การปฏิเสธไม่รับงาน การตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อทั้งงานของสำนักงาน ต้องใช้เสียงส่วนใหญ่ของคณะผู้บริหาร

๓. การตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เช่น การย้ายที่ตั้งสำนักงาน การกำหนดเพิ่มหรือปรับลดสวัสดิการต่าง ๆ ผู้บริหารโดยลำพังไม่มีอำนาจตัดสินใจต้องใช้เสียงส่วนใหญ่ของทุกคนในสำนักงานมาตัดสินใจ

๒.๒ ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดนโยบายหรือการบริหาร โดย ๑ คน มี ๑ เสียง เสรีภาพ และได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม ทุกคนอยู่ในกฎ กติกา เดียวกัน (การตัดสินใจหรือการปฏิบัติต้องเป็นไปตามเสียงข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของคนส่วนน้อยการบังคับใช้กฎหมายยึดถือความเท่าเทียมกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ)

ผู้ที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนจะมีคนละ ๑ เสียงโดยเท่าเทียมกันทุกเรื่อง ไม่ว่าผู้นั้นจะอยู่ในตำแหน่งใด และมีความอาวุโสเพียงใด ยอมรับเสียงข้างมากของการตัดสินใจลงคะแนนเสียง ในขณะเดียวกันคะแนนเสียงข้างน้อยจะถูกนำมาพิจารณาด้วย หากเห็นว่าเสียงของคะแนนข้างน้อยมีน้ำหนักเพียงพอ ก็จะได้ได้รับการพิจารณาอีกครั้งในการประชุมครั้งถัดไป และในบางเรื่องที่สามารถแบ่งเป็นส่วนได้ เช่น สวัสดิการของพนักงาน เป็นต้น เสียงส่วนน้อยจะได้รับการพิจารณาและปฏิบัติอย่างสอดคล้องเสมอ

บทสรุป

ประชาธิปไตย เป็นหลักการที่ถูกออกแบบมาเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประชาชนในสังคมเพื่อจะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง สามารถตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของผู้ปกครองอย่างเป็นรูปธรรม หลักการประชาธิปไตยแม้จะยึดถือเสียงข้างมากเป็นสำคัญแต่ก็ต้องไม่ละเลยที่จะคำนึงถึงเสียงข้างน้อย มิฉะนั้นจะมีใช้ประชาธิปไตยที่แท้จริง แต่เป็นเผด็จการในคราบประชาธิปไตย

การประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมายนั้น หากไม่ใช่การประกอบวิชาชีพแบบตัวคนเดียวซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ แต่เป็นการประกอบวิชาชีพในรูปแบบขององค์กรซึ่งมีการรวมตัวของบุคคลหลายคน จึงจำเป็นต้องมีกฎ กติกา ในการบริหารจัดการ ซึ่งมีทั้งการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่บุคคลเดียว กลุ่มเดียว หรือให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุกคน ซึ่งแน่นอนว่าให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการออกเสียงเพื่อบริหารหรือตัดสินใจในบางเรื่อง ย่อมเป็นการกระทำที่รอบคอบ และก่อให้เกิดประโยชน์กับคนในองค์กรมากกว่าการที่จะให้บุคคลเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียวมีอำนาจในการบริหารและการตัดสินใจ

เมื่อนำหลักประชาธิปไตยมาใช้กับการประกอบวิชาชีพอิสระในการให้บริการทางกฎหมาย จะส่งผลดีต่อทั้งตัวองค์กรและผู้ให้บริการ ทุกคนมีสิทธิมีเสียงทำให้สิทธิเสรีภาพในการนำเสนอความคิดเห็น การปฏิบัติตามข้างมากแต่ก็ไม่ละเลยเสียงข้างน้อยจะทำให้ทุกคนในองค์กรได้รับการคุ้มครองดูแลปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม การปฏิบัติงานมาจากความคิดและถูกกลั่นกรองอย่างรอบคอบด้วยความเห็นของคนส่วนมาก อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรและประชาชนผู้มาใช้บริการเป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. *หลักรัฐศาสตร์*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, ๗๓.

คุณครูวิชิต พามาดี, *การปกครองระบบเผด็จการ*, อีเลิร์นนิ่งครุภัณฑ์มตรการพีชผล, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๓, Available URL: https://www.mtk.ac.th/ebook/forum_posts.asp?TID=๔๒๒

ประภัสสรยินดี. “ประชาธิปไตย: แนวคิดและหลักการเบื้องต้น,” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๕ (๓) (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘), ๑๖-๑๘.

สมบัติ อารงธัญวงศ์. การเมือง : *แนวความคิดและการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, กรุงเทพฯ : เสมาธรรม, ๒๕๕๘

International association for public participation, n.d., Public Participation Spectrum (Online), Available URL: <http://www.iap๒canada.ca/page-๑๐๒๐๕๕๔๙> (๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘) สืบค้นวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๓.

ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” Available URL: <http://www.satit.up.ac.th/BBC๐๗/AroundTheWorld/pol/๑๑๙.htm>. สืบค้นวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๓.

